

Escala d'avaluació Riscanvi completa

Definició d'ítems

(v. 2009)

FACTORS DELICTIUS

(Relacionats amb el delicte base, el més greu pel qual el subjecte està intern en el centre penitenciari, ja sigui com a penat o preventiu en el moment de la valoració)

- 1 **Delicte base violent:** Ús de violència física, coerció o amenaces en el moment de la realització del delicte base.

S'entén per violència l'acció que produeix un dany real, o bé l'intent o l'amenaça de danyar, a una o més persones. Es tracta d'actes que poden ser raonablement considerats susceptibles de danyar a altres persones, els comportaments amenaçadors clars, les agressions sexuals i la destrucció d'objectes.

En el cas que el subjecte hagi comés diversos delictes, s'ha de considerar si en qualsevol d'aquests ha estat present la violència.

NO: No hi ha evidència que el subjecte hagi fet ús de violència en la realització del delicte (o delictes) base.

?: Hi ha que el subjecte ha fet ús de violència moderada en la realització del delicte base. Exemples d'actes de **violència moderada** podrien ser bufetejar, empènyer o altres conductes que no causen a la víctima lesions serioses o permanents.

SÍ: Hi ha evidència clara que el subjecte ha fet ús de violència en la realització del delicte (o delictes) base. Els actes de **violència greu** inclourien accions, tot i que no es limitarien, que hagin produït la mort de la víctima o lesions físiques o psicològiques molt severes. És significatiu per a la qualificació d'aquest ítem el fet d'haver utilitzat una arma o un objecte amenaçant per la comissió del delicte.

- 2 **Edat en el moment del delicte base:** Edat en el moment de cometre el delicte base.

Registrar l'edat del subjecte en el moment de cometre el delicte base.

0: 22 anys o menys.

1: De 23 fins 28 anys.

2: 29 anys o més.

- 3 **Intoxicació durant la realització del delicte base:** Intoxicació per consum d'alcohol o substàncies psicotròpiques en el moment de realitzar el delicte base.

L'individu havia consumit una quantitat significativa de drogues o alcohol en un temps proper a cometre el delicte base (per exemple, entre una hora i uns minuts previs) o bé durant la pròpia comissió del delicte.

NO: L'evidència indica que el subjecte estava abstinent en el moment de cometre el delicte base o delicte pels quals està intern en el moment de l'avaluació.

?: L'evidència suggereix la presència d'intoxicació per alcohol o d'altres substàncies, encara que no és del tot conclouent.

SÍ: L'evidència d'intoxicació és clara.

- 4 **Víctimes amb lesions:** Nombre de víctimes amb lesions físiques o psicològiques de gravetat moderada o greu, és a dir, que hagin requerit atenció professional.

En aquest ítem s'ha de considerar si va haver-hi víctimes o no en el delicte base. Si en van haver, cal tenir en compte les que presentaven lesions, tant físiques com psicològiques, greus o moderades.

Es consideraran **lesions lleus** aquelles que no requereixen atenció mèdica ja que són passatgeres o imperceptibles clínicament. Són **lesions moderades** aquelles que requereixen atenció professional tot i que no posen en risc la vida de la víctima (per exemple: contusions, esquinços, estat ansiós). Són **lesions greus** aquelles que requereixen una atenció professional (fractures, pèrdua de dents, talls profunds, pèrdua de consciència, trastorn per estrés post-traumàtic, etc.) i poden posar en risc la vida de la víctima, ja sigui per causes físiques directes o pel risc suïcida associat a certes psicopatologies.

0: No hi ha hagut víctimes o aquestes presenten lesions físiques o psicològiques lleus.

1: Una víctima amb lesions moderades o greus.

2: Dues o més víctimes amb lesions moderades o greus.

- 5 **Durada de la pena:** Durada total de la pena efectiva actual, és a dir, la pena que compleix en conjunt (que podria ser el resultat de l'acumulació de diverses condemnes).

0: 2 anys o menys.

1: 2 a 6 anys.

2: 6 anys o més.

- 6 **Temps ininterromput a presó:** Suma, en dies, del temps d'estada a presó des del darrer ingrés de llibertat, ingrés voluntari o retorn de permís/sortida, fins la data de l'avaluació.

Temps total transcorregut des del seu últim ingrés a una presó fins al moment actual. El seu últim ingrés pot haver estat de llibertat, permisos de sortida o sortides programades.

0: 1 any o menys.

1: 1 a 3 anys.

2: 3 anys o més.

FACTORS RELACIONATS AMB LA HISTÒRIA DELICTIVA I VIOLENTA

7 Història de violència: Antecedents de conducta violenta en la comunitat, previs al delictes base.

S'entén per violència l'acció que produeix un dany real o l'intent o amenaça de danyar a una o més persones. S'inclouen en aquesta definició les agressions sexuals i/o físiques, els comportaments amenaçadors clars i la destrucció d'objectes.

La violència prèvia inclou els actes violents i la història de delictes violents en la comunitat (és a dir, fora del centre) abans del delictes base. L'ítem pretén detectar la presència o absència de violència en el passat (fins a la realització del delictes base) independentment de la freqüència (per exemple, en una ocasió aïllada o en diverses ocasions) o de si ha estat considerada o no com a delictes.

Qualsevol conducta violenta portada a terme dins el centre penitenciari, o durant el compliment d'una pena o mesura, no serà objecte de valoració en aquest ítem, sinó en la secció dels factors relacionats amb el comportament penitenciari de l'intern (ítems del **10 al 14**).

NO: No hi ha evidència o no hi consten antecedents de conducta violenta abans del delictes base.

?: Hi ha evidència moderada o parcial d'antecedents de conducta violenta abans del delictes base, encara que no està del tot clar.

SÍ: Hi ha evidència clara d'antecedents de conducta violenta abans del delictes base.

8. Inici de l'activitat delictiva o violenta: Edat del subjecte en el moment del primer delictes o incident violent conegut.

S'ha de considerar la data del primer acte violent o delictiu conegut i no únicament la data del primer delictes identificat que hagi motivat una intervenció policial o judicial. Encara que en moltes ocasions aquestes dades puguin coincidir, no serà sempre així; per exemple, en el cas de conductes violentes cap a professors o companys en edat escolar, no denunciades, però de les que es té informació o registres fiables. En aquest cas la puntuació serà "1" ó "2", es a dir, s'ha de valorar la conducta violenta com a present, hagi estat o no denunciada o penada com a delictes.

0: El primer delictes o l'inici del comportament violent es va produir abans dels 16 anys.

1: El primer delictes o l'inici del comportament violent s'hagi produït entre els 17 i 30 anys.

2: L'evidència suggereix que la persona mai ha presentat conducta violenta o ha presentat comportament delictiu o violent després dels 30 anys.

- 9. Increment de la freqüència, gravetat i diversitat dels delictes:** Per exemple, comissió d'un major nombre de delictes en menys temps, de diferents tipus de delictes, o agreujament des de delictes no violents a delictes violents.

Aquest ítem descriu un individu amb un registre criminal que inclou imputacions o condemnes per diferents tipus de delictes o els seus registres criminals reflecteixen un augment en la gravetat o quantitat dels delictes. S'han de considerar tots aquells que apareguin en la història delictiva de l'individu, independentment de si era menor d'edat en el moment de la realització dels fets, i s'ha d'atendre tant a la varietat dels delictes, com a la seva freqüència i gravetat.

NO: L'individu presenta una sola tipologia delictiva, sense que hagi augmentat la freqüència o gravetat dels delictes, es tracta del seu primer delicte o ha comés algun delicte de manera aïllada.

?: Existeixen indicadors per a sospitar de l'increment de la freqüència, gravetat i diversitat dels delictes, encara que no siguin conclouents, o l'increment s'ha produït d'una manera moderada.

SÍ: Evidència clara d'un increment en la freqüència, gravetat i diversitat dels delictes. Per exemple, major nombre de delictes en menys temps, diferents tipus de delictes, o evolució envers delictes violents.

FACTORS RELACIONATS AMB EL COMPORTAMENT PENITENCIARI

- 10. Conflictes amb altres interns:** Genera discussions o baralles, provoca o rep provocacions o pressions per part d'altres companys o utilitza estratègies inadequades per a relacionar-se amb altres interns, per exemple, amenaces o coaccions. És víctima d'assetjament o extorsions o ell mateix les exerceix. *Considerar l'actual empresonament.*

NO: L'intern no ha estat anteriorment a presó o no hi ha evidències de conflictes amb altres interns.

?: Hi ha indicis de conflictes interpersonals però l'evidència no és conclouent.

SÍ: Evidència clara de conflictes interpersonals greus del subjecte amb altres interns.

- 11. Incompliment de mesures penals:** Ha incomplert una mesura penal imposada o la supervisió establerta durant el seu compliment. Per exemple, evita assistir a entrevistes o

sotmetre's al seguiment, fa canvis sobtats en les seves rutines horàries (laborals, de tractament, entrevistes, etc.) sense avisar prèviament. *Per a la valoració, considerar l'últim empresonament.*

Aquest factor de risc es refereix als fracassos i a l'incompliment de diferents mesures penals o de la supervisió prevista, mentre l'individu es trobava complint una pena alternativa, sota llibertat condicional o vigilada, en una institució penitenciària o en un hospital psiquiàtric.

Un fracàs en la mesura penal es considera greu quan l'individu ha reincidit durant el compliment de la pena, motiu pel qual ha estat re-institucionalitzat en un centre penitenciari o centre de salut mental. Exemples típics de "fracassos greus" inclouen: reincidir durant la llibertat condicional, revocació de la llibertat condicional o fracàs en l'atenció psiquiàtrica ordenada per un tribunal. Els "fracassos moderats" es fan referència a infraccions o incompliments de les condicions de posada en llibertat que donen lloc a una acció disciplinària lleu (per exemple, retret o pèrdua de privilegis) i que podrien ser: incompliment de les normes de conducta inherents a la d'un permís, provocar un altercat, incomplir la prescripció mèdica o qualsevol altra conducta que, per la seva gravetat o reiteració, hagi motivat una mesura restrictiva (per exemple, nivell D del SAM, expedient disciplinari, retirada de permisos durant un període de temps, o regressió de grau). Aquest ítem **exclou** les evasions i fugues que hauran de ser considerades a l'ítem **13**, i els trencaments de permisos que hauran de valorar-se a l'ítem **15**.

NO: L'individu sempre ha complert les mesures que se li han aplicat de forma adequada i sense incidències.

?: Hi ha indicadors d'incompliments lleus o l'evidència no és concloent per a codificar amb un "Sí".

Sí: Hi ha indicadors clars d'incompliments efectius (ja siguin greus o moderats).

12. Expedients disciplinaris: Faltes disciplinàries greus o molt greus i altres problemes d'ajust institucional a la presó. *Considerar l'actual o previs empresonaments.*

Es consideren problemes de conducta penitenciària les infraccions disciplinàries, faltes contra l'ordre dins el centre penitenciari, atacs o amenaces verbals o conductes agressives de certa gravetat. Considerar les faltes greus i molt greus establertes en els articles 108 i 109 del Reglament Penitenciari. En el cas de subjectes en tercer grau, el factor de risc es refereix a la conducta que l'individu manté en relació a la supervisió i mesures aplicades en cada cas particular.

Existeix una gran varietat de definicions operacionals per categoritzar la conducta agressiva o violenta dins el centre penitenciari que van des de les amenaces de violència fins a qualsevol atac que resulti en una lesió física severa. S'ha de contemplar la violència comesa durant el compliment de la pena o mesura de seguretat, així com la violència dirigida contra l'avaluador durant l'entrevista, tant si aquesta es dóna dins del centre penitenciari o en contextos similars (per exemple en Medi Obert).

Aquest factor de risc **exclou** les conductes descrites en els ítems **11, 13 i 15**. És a dir, els incompliments de mesures penals així com els trencaments i les evasions no s'han de considerar en aquest apartat.

NO: L'intern és primari o no hi ha evidències que hagi presentat alguna de les conductes descrites.

?: L'intern té expedients disciplinaris per faltes lleus.

SÍ: L'intern ha estat sancionat per faltes disciplinàries greus o molt greus, s'ha involucrat en disturbis o incidents institucionals de gravetat o ha utilitzat violència, armes o amenaces envers altres interns o envers els funcionaris. Inclou la informació recollida en l'ítem **10** sempre i quan els conflictes amb altres interns hagin motivat expedients disciplinaris.

13. Evasions o fugues: Evasions o fugues d'un centre penitenciari (per les quals se'l pot haver donat de baixa o no). *Considerar l'actual o previs empresonaments.*

S'han de registrar les evasions o fugues tant si consten als arxius penitenciaris (formal o informalment), com si, malgrat que no constin, són conegudes pel personal; així com aquelles evasions que hagi manifestat espontàniament el subjecte en el decurs d'una entrevista.

NO: No hi ha cap evidència d'evasió.

?: Hi ha indicadors d'evasions o fugues, conegudes pel personal o manifestades per l'intern, però no registrades al seu expedient.

SÍ: Hi ha indicadors clars d'alguna evasió o fuga.

14. Regressió de grau: Evolució negativa en relació al tractament penitenciari. *Considerar l'actual o previs empresonaments.*

NO: El subjecte ha evolucionat d'una manera positiva o normal en el seu tractament penitenciari o no hi ha evidència d'una evolució negativa.

?: Hi ha evidència moderada o parcial d'una evolució negativa del subjecte respecte al seu tractament penitenciari.

SÍ: hi ha evidència clara d'una evolució negativa del subjecte respecte al seu tractament penitenciari.

15. Trencaments de permisos: L'intern ha gaudit de permisos de sortida i ha incomplert les normes que regulen aquests permisos. No retorn d'un permís de sortida, per exemple, no tornar una nit al centre o secció de règim obert sense haver estat autoritzat. *Considerar l'últim empresonament.*

NO: No ha gaudit de permisos o no hi ha registres de trencaments de permisos.

?: S'ha produït algun incompliment justificat o lleu d'un permís, com ara què l'intern s'hagi presentat una mica més tard de l'hora establerta però pugui justificar-ho i els motius siguin accidentals.

SÍ: S'han produït incompliments reiterats o greus d'un permís: els motius que al·lega l'intern pel no reingrés tenen poca credibilitat o són injustificats, existeixen evidències clares que l'intern va consumir drogues o alcohol, o el trencament del permís va donar lloc a la baixa en el centre.

FACTORS PERSONALS I BIOGRÀFICS

16. Desajust infantil: Problemes de comportament en la infància o un patró de mala conducta habitual (per exemple, baralles amb els companys o mal comportament a la llar). Baix rendiment escolar (amb molts suspensos), absentisme escolar o abandonament de l'escola.

L'ítem descriu un individu amb importants problemes de comportament en la seva infància i inici de l'adolescència (en general, abans dels 12 anys). Aquests problemes poden incloure conductes com ara mentides persistents, enganys, robatoris, agressions, incendis, abús de substàncies (incloent abús d'alcohol i inhalació de cola), vandalisme, violència, absentisme escolar, alteració de les activitats de classe, assetjament a companys, fugides de la llar i activitat sexual precoç. Aquests comportaments destaquen per ser més greus que els exhibits per la majoria dels nens de la seva edat i han generat problemes com ara queixes d'altres persones, suspensos reiterats, expulsió de l'escola, intervencions policials o d'altres.

NO: No hi ha evidència de problemes de conducta a la infància i l'adolescència.

?: Consten alguns problemes de conducta infantil o adolescent però de caire lleu.

SÍ: S'ha evidenciat el desajustament en, al menys, dos dels tres contextos següents: llar, escola i comunitat. O bé el desajust s'ha produït en un sol context però d'una manera severa (per exemple, mala conducta escolar, greu i persistent).

17. Distància entre la seva residència habitual i el centre penitenciari: la residència on anirà el subjecte (amb motiu de la seva sortida en llibertat, de permís , etc.) es troba allunyada del centre penitenciari.

En cas d'estades perllongades al centre penitenciari, sense permisos de sortida, considerar la residència que tindria en el cas que arribés a sortir del centre.

0: Menys de 100 km.

1: Entre 100 i 300 km.

2: Més de 300 km.

18. Nivell educatiu: Grau acadèmic assolit, nivell d'estudis finalitzat.

La valoració d'aquest ítem podria canviar durant l'estada en el centre en el cas que l'intern hagi desenvolupat activitats educatives i hagi progressat en el seu nivell acadèmic.

0: Nivell educatiu baix, educació primària.

1: Nivell educatiu mig, educació secundària o cicles formatius.

2: Nivell educatiu alt, educació superior o universitària.

19. Problemes relacionats amb l'ocupació: Atur crònic, inestabilitat laboral o molts treballs previs que duren poc temps. Dificultats d'inserció laboral. Es nega a buscar feina, és acomiadat freqüentment o l'abandona amb facilitat. Considerar també el treball desenvolupat dins del centre penitenciari. Els problemes de feina no estan motivats per una discapacitat física o una incapacitació legal. *Considerar tota la vida de l'individu.*

Aquest ítem s'interessa per les possibles dificultats del subjecte en relació a l'àmbit laboral i les relacions prosocials que d'aquest es deriven. Els individus puntuaran en aquest factor de risc si es caracteritzen per: negar-se a buscar feina legítima (social i legalment acceptable), tenir una història prèvia de molts treballs en curts períodes de temps, haver estat acomiadat o abandonar freqüentment la feina. L'ítem avalua possibles problemes actitudinals, de responsabilitat i relacionals del subjecte amb el treball, no la seva capacitat/discapacitat física o mental per trobar una feina.

S'hauran de considerar amb cura els possibles canvis recents en l'estatus oficial de la feina per veure si podrien indicar una millora. Tanmateix, no tot canvi formal o legal en l'estatus laboral ha de ser interpretat com a positiu a efectes d'aquest ítem. Per exemple, una persona amb una història prèvia de 15 anys de problemes amb la feina però que hagi aconseguit recentment una pensió per incapacitat laboral pot continuar obtenint una puntuació de "Sí" (és a dir, negativa) en aquest factor de risc.

Pel que fa als immigrants, considerar si han mantingut una trajectòria laboral assalariada o constant, independentment de la seva situació legal (inclòs el fet de disposar o no de permís de treball).

Atendre també a la participació del subjecte en treballs dins del centre penitenciari o en programes de formació. Tenir ben present que aquest factor de risc valora la disponibilitat mostrada pel subjecte per a participar en activitats laborals tant fora com a l'interior del centre penitenciari.

NO: Ha estat una persona activa i treballadora, sense que constin problemes sistemàtics relatius a la feina.

?: Presència possible/moderada de problemes relacionats amb la feina.

SÍ: Ha presentat problemes greus o molt greus en relació amb la feina.

20. Manca de recursos econòmics: Nivell econòmic estimat en l'últim any o abans del seu ingrés en el cas que hagi estat més de 12 mesos en el centre penitenciari.

Fa referència al patrimoni i recursos econòmics (ingressos, diners) que l'intern té per fer front, amb independència suficient, a les exigències econòmiques de la vida diària al carrer. S'ha de considerar conjuntament la situació econòmica actual (o prèvia al seu ingrés al centre penitenciari) i la que seria probable en cas de gaudir d'un permís o de Règim Obert. Els recursos econòmics poden provenir del mateix individu, del seu nucli familiar o dels serveis socials. Factors que poden informar del recolzament econòmic per part de la seva família són: hàbits i nivell d'estabilitat laboral dels membres familiars, béns o estalvis dels que el subjecte disposa, nivell d'endeutament, equilibri entre ingressos i despeses, i entre ingressos i peculi de l'intern, i nivell de cobertura de les seves necessitats mínimes.

NO: Disposa de recursos econòmics suficients (inclús mitjans o alts) per afrontar les seves necessitats bàsiques (per exemple, alimentació o vivenda). Els recursos econòmics no són un aspecte problemàtic per aquest subjecte.

?: Disposa d'alguns recursos econòmics, però aquest és insuficient o inestable per cobrir les seves necessitats bàsiques, posant en situació crítica o problemàtica la vida quotidiana actual de l'intern. Els recursos econòmics són un aspecte problemàtic per aquest subjecte.

SÍ: L'intern no té un suport econòmic per cobrir les seves necessitats bàsiques. La seva subsistència o la de la família al seu càrrec depenen d'ajuts assistencials.

21. Absència de plans viables de futur: Plans de futur poc realistes o poc viables, absència de planificació a mig i llarg termini.

Incapacitat o falta de voluntat per plantejar-se i dur a terme, a mig i llarg termini, plans d'ocupació o integració psicosocial realistes (treball, família, desenvolupament personal, oci,

etc.). Tendeix a viure exclusivament al dia i canvia els seus plans freqüentment. No dóna importància ni es preocupa pel futur. No està interessat en tenir un treball estable. Pot portar una vida nòmada i descriure's a sí mateix com un "rodamóns".

En ocasions pot expressar objectius de futur específics però poc realistes, com ara ser advocat, escriptor, cirurgià, treballador social, psicòleg, pilot d'avió, etc., desconeixent o ignorant les qualificacions requerides per a aquestes professions.

La no viabilitat dels seus plans de futur pot ser també deguda a la manca de recolzament per part de la seva xarxa social (família i altres), o bé a que el subjecte no vulgui rebre aquesta assistència.

NO: Plans de futur a mig i llarg termini realistes i viables.

?: Plans de futur poc realistes i viables.

SÍ: Plans de futur molt poc realistes, i clarament inviables.

FACTORS SOCIALS I FAMILIARS

22. Antecedents delictius en la família d'origen: Familiars de primer o segon grau (o anàlegs) que han portat a terme conductes antisocials o delictives.

Els pares, germans, avis, oncles o cosins de l'intern tenen antecedents delictius o han portat a terme conductes antisocials notòries, encara que no constin com a delictes. *Anàlegs* fa referència a membres de la família extensa com ara la família política.

NO: No hi ha evidència d'antecedents delictius en la família d'origen del subjecte.

?: Hi ha evidència moderada o parcial d'antecedents delictius en la família d'origen del subjecte, encara que aquesta no és conclouent.

SÍ: Hi ha evidència clara d'antecedents delictius en la família d'origen del subjecte.

23. Socialització o criança problemàtica en la família d'origen: Les relacions familiars, a la família d'origen (biològica, adoptiva, centre d'acolliment, etc.), s'han caracteritzat per la indiferència, l'hostilitat o l'ús freqüent dels càstigs.

El subjecte ha estat testimoni o ha sigut víctima en l'entorn familiar de conductes violentes, maltractaments o negligència. Mantenia una relació negativa amb la persona o persones amb les quals va conviure més freqüentment al llarg de la seva infància, o bé es va criar en una casa d'acolliment sense vinculació afectiva amb els tutors. Així com si els seus pares van morir o es van absentar de la llar, i el subjecte va mantenir una relació fonamentalment negativa amb la persona o persones que l'hagin tutoritzat. També si va patir abús emocional, negligència o agressions físiques i/o sexuals dins l'entorn familiar. *Considerar la infància i l'adolescència de la persona.*

NO: El subjecte va experimentar a la seva família d'origen una criança càlida i satisfactòria.

?: Evidència, malgrat que no és concloent, d'una criança familiar indiferent, hostil i poc afectuosa.

SÍ: Evidència clara de que a la seva criança va haver molts càstigs, relacions desagradables, poca protecció, i molta hostilitat o indiferència.

24. Manca de suport familiar i social: Manca de xarxa social, de relacions satisfactòries i de recolzament o d'un contacte regular amb familiars i amics. *Considerar l'últim any, incloent-hi el moment de l'avaluació.*

Aquest factor de risc és dinàmic, ja que pot variar al llarg del temps. S'ha d'avaluar considerant les interaccions socials, familiars o maritals actuals (en els últims 12 mesos). Per als individus que estan interns, tenir en compte la freqüència de les visites i cartes rebudes i els contactes telefònics durant el període d'avaluació. Valorar també si el subjecte té algú a qui recórrer en el cas de necessitar suport i si se sent còmode o no fent-ho (independentment de si en l'actualitat ho fa o no). És un aspecte essencial de l'ítem la percepció que l'individu té de la disponibilitat de suport social amb la que pot comptar. La presència de familiars, amics o grups comunitaris (per exemple, religiosos, ONGs, etc.) que siguin pacients, tolerants i encoratjadors cap al subjecte, pot ser de gran ajuda pel disseny i manteniment d'un pla de reinserció social. S'ha de valorar la disponibilitat d'un entorn "domèstic" sa, confortable i segur; de persones significatives en l'entorn familiar i de parella com a fonts interpersonals de recolzament del comportament prosocial i de refús del comportament antisocial. L'absència de suport positiu pot facilitar la implicació futura de l'individu en comportaments il·lícits. Els membres de la família o les parelles poden actuar com a models positius però també promoure activament el comportament antisocial.

És molt important determinar exactament quines ajudes i suport estan disponibles i de qui/d'on provenen. S'ha de valorar que no es tracta només de "bones intencions" de parents i amics, que siguin utilitzats per aconseguir l'excarceració, el tercer grau o altres privilegis.

NO: El subjecte té relacions freqüents i satisfactòries amb altres persones com a pares, germans, avis, espòs/sa. Manifesta que té amics íntims o compta amb membres de la família que li ofereixen suport, que ell rep de bon grau.

?: Compta amb una o més persones que podrien donar-li suport però no està clar quin podria ser aquest o se sent incòmode demanant ajuda o suport.

SÍ: No existeixen relacions positives ni recolzament per part de familiars, ni disposa d'amics íntims a qui recórrer, o aquest recolzament (emocional, econòmic o físic) existeix però el subjecte no vol acceptar-lo. Indicar també la presència de l'ítem si les xarxes i el recolzament social de l'individu estan relacionats amb els seus actes violents i delictius.

25. Pertinença a bandes delictives o té amics delinqüents: és membre d'una banda organitzada relacionada amb activitats delictives o es vincula amb xarxes criminals. *Considerar el moment actual.*

L'individu té amics (amb qui passa el seu temps lliure, de qui valora les seves opinions, que podrien ajudar-lo en les seves dificultats...) amb historial delictiu i involucrats en activitats criminals. Les bandes organitzades o xarxes criminals fan referència a grups de tres o més membres que delinqueixen conjuntament. Els membres acostumen a tenir una relació propera i una ideologia comuna. Les xarxes criminals acostumen a tenir una motivació econòmica o política.

NO: No hi ha evidència que el subjecte pertanyi a cap banda delictiva o tingui amics delinqüents.

?: Hi ha evidència parcial o dubtosa que el subjecte pertany a una banda delictiva o tingui amics delinqüents.

SÍ: Hi ha evidència clara que el subjecte pertany a una banda delictiva o té amics involucrats en activitats criminals.

26. Pertinença a grups socials de risc delictiu, diferents d'una banda delictiva: Pertany a grups socials (*diferents a una banda delictiva, definida a l'ítem 25*) que poden estar en risc de cometre actes delictius (per exemple, es tracta d'un jove marginal, no té domicili conegut, és traficant o distribuïdor de drogues, participa en activitats relacionades amb la prostitució, etc.). *Considerar el moment actual.*

NO: No pertany a grups socials de risc.

?: Existeix evidència parcial o dubtosa de pertinença a grups socials de risc.

SÍ: Existeix evidència clara de pertinença a grups socials de risc.

27. Rol delictiu destacat: En el seu entorn immediat o cercle de familiars, amics, coneguts i veïns està ben considerat, destaca pels seus delictes i és respectat dins la subcultura delictiva. *Considerar el moment actual.*

Està ben considerat en la seva comunitat pel seu historial criminal i ell mateix es valora per aquest rol o lideratge delictiu destacat. Per ponderar l'ítem s'ha de valorar la seva conducta tant fora com dins de la presó.

NO: L'individu no té un rol delictiu destacat i reconegut en el seu entorn immediat, ni la seva activitat delictiva li reporta una bona consideració personal.

?: Compta amb cert "reconeixement social" derivat de la seva activitat delictiva, però el subjecte no fa massa cas d'aquest reconeixement.

SÍ: Té un alt "reconeixement social" per les seves activitats delictives i, a més a més, el subjecte valora positivament aquest reconeixement.

28. Víctima de violència de gènere (en cas de dones): L'interna és víctima de violència física, sexual o psicològica per part de la seva parella o ex-parella. *Considerar l'últim any, incloent-hi el moment de l'avaluació.*

Es valorarà com a violència de gènere tot acte d'agressió que hagi pogut produir patiment físic, sexual o psicològic per a la dona. S'inclouen també les amenaces d'agressió, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat.

NO: La dona no és víctima de violència de gènere per part de la seva parella o ex-parella.

?: Pateix probablement violència de gènere, però no hi ha evidència clara al respecte.

SÍ: És clarament víctima de violència de gènere per part de la seva parella o ex-parella.

29. Càrregues familiars actuals: El subjecte té sota la seva responsabilitat la cura de familiars, per exemple fills menors, pares majors o familiars malalts. *Considerar el moment actual.*

En aquest ítem s'ha de valorar si l'intern té família, ja sigui adquirida (fills o esposa) o d'origen (pares, germans, avis), i tots o alguns dels seus membres depenen socio-econòmicament d'ell. També s'haurà de considerar el cas que l'intern tingui compromisos econòmics amb la família per sentència judicial o sigui responsable del lloguer o hipoteca de la vivenda on viu la família.

NO: El subjecte no té càrregues familiars actuals o cap membre de la seva família depèn d'ell.

?: Probablement té algunes càrregues familiars actuals, però no depenen exclusivament d'ell sinó que poden ser complertes per un altre membre de la família.

SÍ: Evidència clara de càrregues familiars actuals que el subjecte ha d'atendre ineludiblement.

FACTORS CLÍNICS

30. Abús o dependència de les drogues: Consum de drogues, legals o il·legals, que interfereix negativament a diferents aspectes de la seva vida (familiar, laboral i social) o de la seva salut física. *Considerar l'últim any.*

L'abús sever de substàncies estupefaents obstaculitza les interaccions i els comportaments prosocials; a més, pot afavorir directament el comportament delictiu a partir de la seva desinhibició, o de la necessitat urgent i crònica d'obtenir diners per costejar-ne l'hàbit. La codificació d'aquest ítem requereix dos passos. Primer, s'ha d'establir si actualment (en els últims 12 mesos) el subjecte consumeix drogues. Segon, s'ha de valorar si aquest consum interfereix amb el seu desenvolupament escolar, familiar, laboral o d'altres. La valoració s'ha de fer amb precisió, atenent a l'evidència disponible. S'inclou també el mal ús de les prescripcions de fàrmacs i el consum de substàncies tòxiques com els dissolvents i la cola de pegar. S'**exclou** l'ús de nicotina i cafeïna; l'abús d'alcohol es contempla a l'ítem **31**.

Un procés judicial o condemna per possessió o tràfic de drogues no necessàriament indiquen un problema greu d'abús d'aquestes substàncies. Alguns traficants poden no abusar de les drogues. El focus de l'ítem es l'abús i dependència de substàncies més que els delictes relacionats amb drogues.

Que l'individu consideri l'abús de substàncies com un problema que té, pot constituir una evidència d'aquest factor de risc, però no a l'inrevés, és a dir, quan el subjecte nega tenir problemes amb el seu consum.

També s'ha d'atendre als símptomes psiquiàtrics o alteracions neurològiques que són resultat del consum de substàncies (trastorn psicòtic induït per substàncies, deteriorament greu de la memòria, etc.). *Considerar els últims 12 mesos.*

Quan s'avalua a una persona que ha estat al centre penitenciari més de 12 mesos, s'ha de contemplar el seu comportament de consum mentre està intern, durant els permisos, i si està o ha estat vinculat a un tractament de deshabitació.

NO: El subjecte no és consumidor de drogues, o és un consumidor ocasional i controlat, i l'ús de substàncies no interfereix amb el seu comportament i les seves relacions habituals (per exemple, mantenir la feina, absència de conflictes maritals o familiars a causa del consum, etc.). Es valoraran també com a "No" aquells que, havent consumit en el passat, s'han mantingut abstinentes durant l'últim any.

?: Evidència d'ús freqüent de substàncies amb un lleu o esporàdic deteriorament del seu funcionament psicosocial.

SÍ: Evidència d'un deteriorament greu i permanent del seu funcionament psicosocial a causa de l'abús de drogues (per exemple, centrar les seves activitats socials en l'ús de substàncies o cometre delictes a causa del consum).

31. Abús o dependència a l'alcohol: Consum d'alcohol que interfereix negativament a diferents aspectes de la seva vida (familiar, laboral i social) o de la seva salut física. *Considerar l'últim any.*

L'abús sever d'alcohol obstaculitza les interaccions i els comportaments prosocials; a més, pot afavorir el comportament delictiu a partir de la seva desinhibició, o de la necessitat d'obtenir diners per costejar-ne l'hàbit. La codificació d'aquest ítem requereix dos passos. Primer, s'ha d'establir si actualment (en els últims 12 mesos) el subjecte consumeix alcohol. Segon, s'ha de valorar si aquest consum interfereix amb el seu desenvolupament escolar, familiar, laboral o d'altres. El diagnòstic d'abús o dependència d'alcohol s'ha de valorar amb precisió, a partir d'evidència concreta.

Que l'individu consideri el consum d'alcohol com un problema que té, pot constituir una evidència d'aquest factor de risc, però no a l'inrevés, és a dir, quan el subjecte nega tenir problemes amb el seu consum.

També s'ha d'atendre als símptomes psiquiàtrics o alteracions neurològiques que són resultat del consum d'alcohol (delirium tremens, trastorn psicòtic induït per l'alcohol, deteriorament greu de la memòria, etc.).

Quan s'avalua a una persona que ha estat al centre penitenciari més de 12 mesos, considerar el seu comportament de consum mentre està intern, si ha rebut mesures disciplinàries com a conseqüència del mateix (la intoxicació al moment de cometre el delicte, el consum durant els permisos o sortides, etc.), i si està o ha estat vinculat a un tractament de deshabitació. Dins el context penitenciari poden ser indicadors de la presència del factor de risc el consum continuat d'alcohol.

NO: El subjecte no és consumidor d'alcohol o és un consumidor ocasional i controlat, i l'ús d'alcohol no interfereix amb el seu comportament i les seves relacions habituals (per exemple, mantenir la feina, absència de conflictes maritals o familiars a causa del consum, etc.). Es valorarà també com a "No" aquells que, havent consumit en el passat, s'han mantingut abstinentes durant l'últim any.

?: Evidència d'ús freqüent d'alcohol amb un lleu o esporàdic deteriorament en el seu funcionament psicosocial.

SÍ: Evidència d'un deteriorament greu o permanent en el funcionament psicosocial a causa de l'abús d'alcohol (per exemple, beure fins el punt d'intoxicar-se, centrar les seves activitats socials en la beguda o cometre delictes a causa del consum).

32. Trastorn mental sever: Se li ha diagnosticat un trastorn mental sever, en algun moment de la vida del subjecte a valorar i d'acord al DSM-IV (APA, 1994), el CIE-10 (OMS, 1992) o les seves versions actualitzades. Es consideren trastorns mentals greus o severs els psicòtics i bipolars, amb una durada perllongada (per exemple, 2 anys) de la malaltia o del seu

tractament, i que produeixen una disfunció entre moderada i severa del funcionament global de la persona.

Aquest factor de risc es codifica en base a la història prèvia i la codificació no ha de variar pel fet que el trastorn estigui actualment actiu o en fase de remissió. Aquest factor de risc s'aplica tant a trastorns del pensament (per exemple, trastorns del espectre psicòtic) com a aquells altres de naturalesa afectiva (per exemple l'alteració maníaca de l'estat d'ànim). Poden ser indicadors de trastorn mental greu: incapacitat per discernir la realitat, aïllament sever, hiperactivitat, deliris o al·lucinacions, judici i pensament racional deteriorats, desorientació, desorganització conceptual, comportament desafiant, suspicàcia, mania, retraïment emocional, afectivitat inapropiada, manierismes o postures estranyes, etc. També s'inclouen en la valoració d'aquest ítem les lesions cerebrals (per exemple, traumatisme craneoencefàlic, contusió cerebral, epilèpsia, seqüeles per infeccions o altres malalties, etc.). Considerar amb especial atenció la presència dels símptomes psicòtics que invalidin o anul·lin el sentit propi d'autocontrol o d'aquells que amenacen el sentit propi de seguretat o benestar. Tanmateix s'ha d'explorar amb cura la ideació homicida. Altres trastorns mentals, com els trastorns d'ansietat, els somatomorfs, les parafil·lies, els trastorns de la son, els trastorns del control dels impulsos i els trastorns de personalitat, no han de ser codificats en aquest ítem.

NO: No hi ha evidències de la presència de trastorn mental greu al llarg de la vida del subjecte.

?: Evidència no conclouent de trastorn mental greu al llarg de la vida del subjecte.

SÍ: Presència segura o molt probable de trastorn mental greu en algun moment de la vida del subjecte.

33. Comportament sexual promiscu i de risc, o parafília: Promiscuïtat sexual de risc, hipersexualitat irresponsable, conducta sexual violenta. També desviació, anomalia, perversió sexual o trastorn de la preferència sexual. *Considerar tota la vida de la persona.*

El factor de risc valora dos aspectes diferents. Per un costat, descriu un individu que només manté relacions sexuals casuals i impersonals. Això es pot reflectir en freqüents trobades sexuals casuals ("sexe d'una nit"), selecció indiscriminada de companys sexuals, manteniment de vàries parelles sexuals al mateix temps, infidelitats reiterades, l'ús freqüent de prostitució, desig de participar en una àmplia varietat d'activitats sexuals o hipersexualitat. A més, l'individu pot haver coaccionat sexualment a altres persones i haver estat processat o condemnat per agressions sexuals (aquest supòsit és evidència suficient de la presència d'aquest factor de risc). Per altre costat, l'ítem avalua la possible presència de parafil·lies. Aquesta es defineix com una desviació, anomalia, perversió o trastorn de la preferència sexual. Implica fantasies, impulsos, activació sexual intensa i

repetida i comportaments sexuals davant d'estímuls desviats. Les principals parafílies classificades són: exhibicionisme, fetitxisme, frotteurisme, masoquisme i sadisme sexuals, voyeurisme i pedofília.

Per fer la valoració, es pot explorar la seva visió del sexe, la seva actitud envers als companys sexuals, el nombre i naturalesa de les relacions sexuals que l'individu té, etc.

NO: Comportament sexual normalitzat i absència de comportament sexual promiscu i de risc o parafília al llarg de la vida del subjecte.

?: Presència possible/moderada de comportament sexual promiscu i de risc o parafília al llarg de la vida del subjecte o evidència no conclouent.

SÍ: Presència segura o molt probable (amb evidència ferma) de comportament sexual promiscu i de risc o parafília.

34. Resposta limitada al tractament psicològic o psiquiàtric: El subjecte ha rebut tractament psicològic o psiquiàtric (o farmacològic), o per consum abusiu de substàncies, i no ha mostrat adherència o els resultats han estat pobres. *Considerar l'últim any.*

La valoració fa referència a l'estat del subjecte en el moment actual (últims 12 mesos) com a resultat d'un tractament que rep en l'actualitat o que va rebre recentment (en els últims anys).

A part de conèixer l'esforç de la persona en el seu tractament, el factor crític és si ha millorat o no en les competències necessàries per afrontar les demandes vitals bàsiques, socials, laborals i interpersonals, presents i futures. També és important conèixer si l'individu ha buscat ajuda i si l'ha acceptat, si l'ha descartat sense més, o si va accedir a rebre ajuda només per donar una bona imatge davant un tribunal, junta de revisió o altres autoritats, però sense una motivació de canvi genuïna.

Aquest ítem inclou els tractaments (també els farmacològics) destinats a reduir problemes delictius, psiquiàtrics, psicològics, socials o laborals. Pel contrari, no s'han de valorar aquí tractaments irrellevants respecte al seu comportament violent o delictiu (per exemple, un tractament d'asma).

Una resposta escassa al tractament pot manifestar-se a partir dels següents símptomes: inestabilitat emocional, estrès, nerviosisme, debilitat, preocupacions que interfereixen en el seu funcionament diari, o altres tipus de disfuncions o símptomes psicològics (deliris o al·lucinacions, ansietat, obsessions i compulsions, anorèxia, fòbies, disfunció sexual, hipocondria, tartamudeig, etc.).

NO: La resposta al tractament rebut és adequada i favorable, o el subjecte no ha rebut tractament perquè no presenta cap de les disfuncions o símptomes esmentats.

?: Resposta parcial al tractament rebut, o no hi ha evidència suficient sobre l'eficàcia/ineficàcia del tractament.

SÍ: El subjecte no ha mostrat cap resposta als tractaments o aquesta ha estat pobre; s'ha negat a iniciar un tractament, ho ha iniciat però l'ha abandonat, ha fingit seguir-lo o ha complert el tractament sense obtenir cap profit; no ha rebut tractament malgrat que les disfuncions o símptomes que presenta afavoreixen el seu comportament delictiu.

- 35. Trastorn de personalitat relacionat amb la ira, la impulsivitat o la violència:** Compleix els criteris DSM-IV o CIE-10 per a un trastorn de personalitat del Cluster B, o presenta de forma habitual i general ira, impulsivitat o comportament violent. Considerar tota la vida de l'intern.

El diagnòstic de trastorn de personalitat ha d'estar en consonància amb un dels sistemes classificatoris oficials, com el DSM-IV (APA, 1994) o el CIE-10 (OMS, 1992) o les seves versions actualitzades. Aquest factor de risc es codifica sobre la base de la història prèvia i la codificació no es veu afectada si el trastorn està actualment actiu o en remissió. Un patró habitual de sentiments d'ira i comportament compulsiu i violent pot ser indicador d'un trastorn d'aquest tipus, encara que s'hauria de desestimar davant la presència d'altres diagnòstics que puguin explicar els seus estats emocionals i comportaments desviats (per exemple, processos demencials o trastorns psicòtics).

NO: No presenta indicadors de trastorns de personalitat o altres diagnòstics psicopatològics.

?: Presència possible o probable (però no segura) d'indicadors o trets propis d'un trastorn de personalitat.

SÍ: Evidència clara d'un trastorn de personalitat del Cluster B (antisocial, borderline, narcisista o histriònic) o d'un patró habitual d'ira, impulsivitat o comportament violent

- 36. Pobre afrontament de l'estrès:** Tendència a experimentar un alt nivell d'estrès. Manca de recursos cognitius i conductuals per afrontar (reduir, minimitzar, dominar o tolerar) les demandes internes i externes d'una determinada situació estressant. *Considerar el moment actual.*

Aquest factor de risc implica anticipar amb quines fonts d'estrès es pot trobar l'individu i de quina manera reacciona i les afronta. És necessari considerar la vulnerabilitat particular de l'individu i la capacitat i recursos de que disposa per a superar i fer front a les dificultats.

Pot ser útil disposar d'algun indicador del seu nivell d'estrès, valorat a partir dels problemes als que s'hagi vist exposat en la seva vida quotidiana. S'han de tenir en compte les habilitats d'afrontament, ja que un alt nivell d'estrès en combinació amb bones habilitats d'afrontament poden donar una puntuació baixa en aquest factor de risc.

La solitud i l'alienació semblen afavorir la vulnerabilitat enfront els successos negatius de la vida, la qual pot conduir a un esfondrament emocional i, en certes condicions, a una acció suïcida. Per tant, aquestes situacions han de ser particularment considerades en la valoració d'aquest factor de risc.

NO: No experimenta estrès, el nivell d'estrès experimentat és baix o el seus recursos d'afrontament són adequats.

?: Està exposat a un nivell d'estrès entre moderat i alt però en el passat l'ha afrontat adequadament.

SÍ: Està experimentant un nivell d'estrès entre moderat i alt i no ha estat capaç d'afrontar-lo satisfactòriament.

37. Intents o conductes d'autolesió: Conductes autolítiques, con autolesions o intents suïcides, que hagin posat en risc la seva vida o integritat física, independentment de la seva intenció. *Considerar qualsevol moment de la seva vida.*

Antecedents de violència autoinfligida, tant dins como fora del centre penitenciari, en qualsevol moment de la seva vida. Intents suïcides o amenaces, autolesions lleus i greus o plans persistents, explícits i factibles d'autolesió. El factor de risc inclou:

- els intents suïcides manifestos (per exemple, intents d'escanyament, asfíxia, autoincineració, sobredosi, ingesta voluntària de substàncies nocives, defenestració, etc.);
- la lesió directa i deliberada sobre el propi cos que causa danys en el teixit o deixa marques amb una durada de més d'uns pocs minuts, i que freqüentment es fa per afrontar una situació extremadament estressant;
- l'automutilació, el comportament parasuïcida i les autolesions no suïcides (per exemple, tallar-se, cremar-se parts limitades del cos amb llumins, encenedors o espelmes, colpejar-se, trencar-se algun os, ingerir objectes o substàncies químiques nocives, etc.);
- la presència clara d'un pla o ideació suïcida d'alta fatalitat, és a dir, susceptible de produir la mort d'una manera ràpida e irreversible (per exemple penjar-se o disparar-se).

És important conèixer els intents suïcides o les conductes autolesives del passat. Aquesta informació podria recollir-se preguntant al subjecte de manera directa, encara que sensible, sobre aquest tipus de conductes (per exemple, "¿ha pensat alguna vegada en fer-se mal?", "¿s'ha lesionat alguna vegada de forma voluntària?").

NO: L'individu manifesta que mai ha intentat o planejat suïcidar-se, i no hi ha evidències per sospitar d'alguna d'aquestes conductes autolesives o suïcides.

?: Presència possible o probable d'intents suïcides o conductes d'autolesió en el passat; o bé si l'individu no admet directament haver realitzat un intent suïcida/autolesiu però altres fonts d'informació són indicatives d'alguna d'aquestes conductes.

SÍ: L'individu admet algun intent suïcida o haver-se autolesionat, o hi ha evidències clares al respecte.

FACTORS DE PERSONALITAT

Aquestes característiques es refereixen al comportament habitual de l'intern en qualsevol situació a partir dels 16 anys d'edat, tant en llibertat com en el medi penitenciari.

- 38. Actituds pro-criminals o valors antisocials.** Actituds manifestes de naturalesa antisocial, pròpies de subcultures delictives que recolzen o justifiquen explícitament l'ús de la violència i el comportament delictiu. Considerar les actituds sàdiques, homicides, paranoïdes, xenòfobes, misògines o masclistes, que no es deriven d'un trastorn mental.

Per a codificar aquest factor de risc s'ha de determinar en quina mesura les actituds, valors, creences i pensaments predominants de l'individu són antisocials o prosocials. S'han d'explorar les actituds del subjecte envers les altres persones, les institucions i serveis socials, la llei i les autoritats. S'han d'avaluar les seves actituds respecte els actes delictius comesos en el passat i si l'individu transmet senyals de penediment sincer o, si pel contrari, no sent remordiments, és insensible i li manca empatia envers possibles víctimes.

No es fa referència a una actitud pessimista ocasional sinó a aquelles creences i actituds negatives i antisocials intenses i arrelades que es converteixen en actes violents. Alguns individus declaren, en major o menor mesura, la seva propensió antisocial en funció dels grups o organitzacions socials als quals pertanyen.

NO: L'individu valora les interaccions amb altres persones, atribueix funcions positives i beneficioses a les activitats *convencionals* (estudiar, treballar, practicar esports, controlar el consum d'alcohol...). També valora favorablement les institucions de la societat (govern, empreses, treball, sistemes de serveis, llar i família, escola i treball, etc.) i els principis que les justifiquen.

?: Hi ha evidència dubtosa o parcial que el subjecte presenta valors prosocials. Critica el sistema judicial penal i creu que, en determinats casos, l'ús de la violència podria estar justificat, però en altres casos es mostra crític amb la seva utilització.

SÍ: El subjecte valora positivament la utilitat de l'activitat delictiva, per damunt de les activitats prosocials. Accepta als altres delinqüents, els seus valors i les seves activitats, i expressa hostilitat envers el sistema de justícia penal. Pot mostrar actituds sàdiques, homicides o paranoïques que no són resultat d'un trastorn mental; així com actituds o comportaments discriminatoris o que justifiquen l'ús de la violència, actituds racistes, xenòfobes, misògines i masclistes.

39. Baixa capacitat mental i intel·ligència: Rendiment inadequat en les tasques noves i en els processos que requereixen aprenentatges. Domini escàs del llenguatge, encara que coneix la llengua que es parla al centre. No mostra bona comprensió lectora, ni és eficaç en el seguiment d'instruccions escrites.

La persona amb baix nivell d'intel·ligència li costa més adaptar-se a situacions noves i es fàcilment manipulable i influenciable per altres persones. El seu aprenentatge és lent malgrat que pugui tenir motivació. Aquesta aparent incapacitat s'observa també en l'adquisició de nous hàbits socials i interpersonals, sembla tenir pocs coneixements per l'edat i l' experiència biogràfica. En el cas de persones immigrants amb poc domini del català o del castellà, assegurar-se que la codificació es basi en la capacitat real del subjecte, sense que interfereixin les dificultats de comunicació entre avaluador i avaluat ni el desconeixement del entorn per raons culturals.

NO: Intel·ligència per sobre d'un Quocient Intel·lectual (QI) de 85.

?: Malgrat que presenta dificultats intel·lectuals (per exemple, analfabets funcionals) no hi ha evidències concloents que la seva capacitat intel·lectual sigui deficitària.

SÍ: Intel·ligència baixa, per sota d'un Quocient Intel·lectual (QI) de 85.

40 Temeritat. Disposició temperamental que provoca una aparent necessitat crònica de realitzar activitats de risc, tenir experiències noves i rebutjar l'activitat rutinària o aïllada. Preferència per activitats en grup i per tenir companys semblants a ell.

És actiu i de vegades mostra una necessitat crònica i excessiva pels estímuls nous i excitants, així com una inusual predisposició a l'avorrimient. Expressa un fort interès per les situacions de risc, "viure la vida al límit" o "estar allà on està l'acció" i en fer coses excitants, arriscades i perilloses. Pot provar i consumir molts tipus de drogues. Freqüentment es queixa de que l'escola, el treball i les relacions a llarg termini són avorrides i tedioses. Pot constar un abandonament freqüent d'activitats que no s'explica per raons econòmiques, de malaltia o d'altres.

NO: No tendeix a realitzar activitats de risc i tenir experiències noves, així com tampoc a rebutjar les activitats quotidianes i rutinàries.

?: Evidència parcial o dubtosa d'una necessitat crònica de realitzar activitats de risc, tenir experiències noves, així com d'un rebuig accentuat de les activitats rutinàries.

SÍ: Evidència clara d'una necessitat crònica de realitzar activitats de risc, excitants i perilloses, així com d'una inusual predisposició a l'avorrimient.

41 Impulsivitat i inestabilitat emocional: Disposició a mostrar fluctuacions dramàtiques en l'estat d'ànim o en el comportament en general. Propensió a reaccionar de manera

exagerada, sobtada i explosiva, tant conductual com emocionalment. Les respostes impulsives no estan en consonància amb el que s'espera del subjecte en determinades circumstàncies. Porta un estil de vida caracteritzat per la inestabilitat en les relacions interpersonals, la feina o les seves residències.

La impulsivitat implica canvis accentuats en l'estat d'ànim o en el comportament general que solen ser exagerats o inapropiats respecte a les situacions que les generen; comporta la incapacitat de mantenir la serenitat i el control en situacions d'estrès i d'acció.

La persona impulsiva presenta un comportament poc premeditat, sense reflexió o previsió. Usualment fa coses "per l'impuls del moment", perquè "ho sent" o perquè "se li presenta l'oportunitat". No és capaç de valorar prèviament les conseqüències d'una acció per a ell mateix o els altres. Freqüentment trenca les seves relacions, deixa les feines, canvia de plans sobtadament o es trasllada d'un lloc a un altre. Pot ser descrit com una persona amb mal geni, explosiva, brusca i desequilibrada. Tendeix a respondre davant la frustració, errades, disciplina o crítiques amb violència o amenaces i agressions verbals. Aquests comportaments freqüentment semblen inapropiats, atès el context en què ocorren.

L'individu amb un nivell alt d'impulsivitat sol (sobre)reaccionar als desaires/menyspreus, insults i decepcions, siguin aquests reals o imaginats. Generalment experimenta frustració davant els contratemps. Li costa mantenir la serenitat i el control en situacions d'estrès i de cansament o fatiga importants. Pot mostrar respostes "irracionals", incongruents amb la seva capacitat mental o nivell de formació.

NO: Mostra un estat d'ànim estable, respon adequadament a les situacions, valora les conseqüències dels seus actes, no es frustra amb facilitat i manté la serenitat i el control en situacions d'estrès i d'acció.

?: Hi ha evidència parcial o dubtosa que el subjecte presenta una disposició a mostrar canvis acusats en l'estat d'ànim o en el comportament, així com una tendència a respondre impulsiva i irracionalment davant les situacions.

SÍ: Evidència clara que el subjecte presenta una disposició a mostrar fluctuacions acusades en l'estat d'ànim o en el comportament, a respondre impulsivament a les situacions i agressivament i amb frustració davant els contratemps. Les seves relacions són inestables en diversos àmbits (per exemple, laboral, social o familiar).

- 42 Hostilitat:** Disposicions i actituds desfavorables i comportaments agressius cap als altres. Generalment és desconfiat i es mostra hostil amb tot el que l'envolta. Les seves actituds i comportaments indiquen una profunda falta d'empatia, crueltat i indiferència cap als sentiments, drets i benestar dels altres. Se sent atacat fàcilment i s'enfada o es posa agressiu per trivialitats.

Aquestes persones veuen el món d'una manera hostil, són suspicaces i desconfiats cap els altres, tendeixen a pensar el pitjor, poden sentir-se atacats fàcilment i s'enfaden o es posen agressius per trivialitats. L'agressivitat tendeix a presentar-se com a conseqüència o covariant freqüent de l'hostilitat. L'individu tendeix a racionalitzar i justificar les violacions de la llei, pot negar o minimitzar la consciència i responsabilitat de les seves accions (per exemple, "no va ser culpa meua", "ningú va resultar ferit" o, "la víctima em va buscar, em va provocar"). Es preocupa més pels efectes que les seves accions puguin tenir per a ell mateix que pel patiment que pugui provocar en les seves víctimes o pel dany que pugui causar a la societat. Expressa un rebuig rotund o és incapaç d'empatitzar amb els sentiments, desitjos i expectatives dels altres, incloent-hi les víctimes dels seus delictes. També pot mostrar baixa receptivitat a les idees, comentaris o sentiments dels altres, per exemple, davant la preocupació dels seus familiars o amics pel seu empresonament. És una persona vanitosa, manipuladora i gens compassiva. Sol tenir pocs amics ja que, pel general, no ajuda els altres.

NO: L'individu no manifesta ira ni hostilitat, és sensible a les conseqüències negatives dels delictes i accepta la responsabilitat de les seves accions.

?: Presenta certa disposició i actituds desfavorables cap a determinades persones, però no en general. Es mostra hostil en comptades ocasions, és conscient de la responsabilitat de les seves accions, però justifica algunes d'aquestes. Encara que té dificultats per empatitzar amb la gent, el seu cercle social és ampli.

SÍ: Hi ha evidència clara que el subjecte mostra una disposició i actitud desfavorable, i comportaments agressius cap els altres. Tendeix a justificar les seves accions, és incapaç d'empatitzar amb els altres i es mostra hostil, cruel i manipulador. Té un cercle molt reduït d'amics.

- 43. Irresponsabilitat:** Disposició a no complir amb les seves obligacions o compromisos cap als altres. Poc sentit de la responsabilitat o la lleialtat cap a la família, amics, treball, societat, idees o causes. Dificultats per a la presa de decisions i per a l'adquisició i compliment dels compromisos i responsabilitats propis de la seva edat. Pot mostrar un estil de vida parasitari sobre el seu entorn immediat. No accepta la responsabilitat de les seves pròpies accions, incloent-hi les activitats delictives per les quals ha estat processat o condemnat.

La irresponsabilitat es pot evidenciar en diverses àrees com, per exemple: la financera (no tornar els préstecs, no pagar deutes, etc.), comportaments que posen a altres persones en perill (conduir ebri, excés de velocitat recurrent, etc.), desenvolupament laboral (arribar tard o faltar freqüentment, descuidar les tasques malgrat que pot fer-les millor, etc.), àrea interpersonal i familiar (gens respectuós com a pare o espòs, poca cura dels seus fills, etc.). Mostra una notable immaduresa personal. Tot i que estigui capacitat, evita la feina

estable i remunerada. Per a la seva manutenció s'aprofita de la seva família, coneguts, amics o assistència social. També inclou a les persones que eviten la responsabilitat sobre les seves accions dolentes, racionalitzant el seu comportament (per exemple, projectant la culpa del delictes sobre la víctima o les circumstàncies), i minimitzant les seves conseqüències pels altres (per exemple, negant que la víctima hagi patit conseqüències físiques, emocionals o financeres serioses o directes) o negant les seves accions (per exemple, afirmant que és innocent, que la víctima menteix o que va ser enganyat).

NO: L'individu compleix amb les seves obligacions o compromisos familiars, laborals, socials, etc. El nivell de maduresa, compromís i responsabilitat és adequat per la seva edat.

?: Hi ha evidència dubtosa o parcial del sentit de la responsabilitat del subjecte, només compleix determinades obligacions o compromisos. El nivell de maduresa, compromís i responsabilitat no arriba a ser el desitjable per la seva edat.

SÍ: Hi ha evidència clara que el subjecte no compleix de manera generalitzada amb les seves obligacions en molts àmbits (per exemple, social, familiar, laboral, etc.). No accepta la responsabilitat de les seves accions, s'aprofita dels altres per satisfer les seves necessitats i és incapaç de mantenir una feina estable. Presenta un nivell de maduresa, compromís i responsabilitat molt deficitari per la seva edat.